

COACHING – TUKEA NEUROPSYKIATRISISSA ERITYISVAIKEUKSISSA

**Coaching-koulutuksen koulutuskokonaisuuden
mallintaminen**

Tuula Palomäki-Jägerroos

Kehittämishankeraportti

Maaliskuu 2006

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Tuula Palomäki-Jägerroos	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 29 + liitteet	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi COACHING – TUKEA NEUROPSYKIATRISISSA ERITYISVAIKEUKSISSA Coaching-koulutuksen koulutuskokonaisuuden mallintaminen		
Koulutusohjelma ammattillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen erityisopettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Maija Hirvonen		
Toimeksiantaja(t) Savonia ammattikorkeakoulu, terveystalon Kuopion yksikkö		
Tiivistelmä <p>Kehittämishanke koskee Savonia ammattikorkeakoulussa, terveystalon Kuopion yksikössä toteutuvaa Coaching-koulutuksen (ADHD ja muut neuropsykiatriset erityisvaikeudet) koulutuskokonaisuuden mallintamista. Koulutus on sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon ammattilaisille suunnattua lisäkoulutusta ja se on laajuudeltaan 15 opintopistettä (op). Koulutus toteutetaan oppisopimuskoulutuksena (Savon oppisopimuskeskus), jossa koulutuksen tietopuoliset opinnot järjestää Savonia ammattikorkeakoulu, terveystalon Kuopion yksikkö.</p> <p>Coaching eli luotsaus on ennaltaehkäisevää, yksilön elämänhallintataitoja ja kuntoutumista tukevaa toimintaa. Coachingissa tavoitteena on vahvistaa neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien lasten, nuorten ja aikuisten arjenhallinnan valmiuksia, auttaa koulupolulla eteenpäin sekä tukea työelämään pääsyä ja siellä selviytymistä. Coach toimii erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden henkilökohtaisena ohjaajana sekä koordinaattorina palveluverkostossa.</p> <p>Coaching-koulutus toteutetaan monimuotokoulutuksena ja siihen kuuluu kaksitoista (12) lähiopetuspäivää sekä työssä oppimisesta kunkin opiskelijan työpaikalla. Koulutuksessa hyödynnetään virtuaalista oppimisympäristöä (Verkkosalkku), joka mahdollistaa opiskelun yksilöllisen ohjauksen sekä opiskelijoiden välisen kokemusten vaihdon ja vertaisarvioinnin.</p> <p>Coachiksi kasvaminen edellyttää vankkaa ihmissuhdealan osaamista sekä neuropsykiatrisiin erityisvaikeuksiin ja asiakkaiden ohjaamiseen liittyvää tietojen ja taitojen vahvistamista teoreettisella ja kokemuksellisella tasolla. Koulutuksessa hyödynnetään sosiaalipedagogisia toimintaperiaatteita, ekokulttuurista ja ratkaisukeskeistä lähestymistapaa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) coaching, neuropsykiatriset erityisvaikeudet, ADHD, ammatillinen lisäkoulutus, oppisopimuskoulutus		
Muut tiedot Liitteenä Coaching-koulutuksen ohjelma		

Author(s) Tuula Palomäki-Jägerroos	Type of Publication Development project report	
	Pages 29	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title COACHING – SUPPORT IN NEUROPSYCHIATRIC DISORDERS, a model of coach-training (ADHD and other neuropsychiatric disorders)		
Degree Programme Special needs teacher education		
Tutor(s) Maija Hirvonen		
Assigned by Savonia University of Applied Sciences, faculty of health sciences in Kuopio		
Abstract <p>The development project concerns a construction of a model for coach-training (ADHD and other neuropsychiatric disorders) in Savonia University of Applied Sciences. The training is part of the further education and is directed for professionals working in the field of social welfare, health and education. The extent of the training is 15 credits (ects) and it is carried out as an apprenticeship contract (Savo's centre of apprenticeship contracts). The theoretical studies are organised by Savonia University of Applied Sciences, faculty of health sciences in Kuopio.</p> <p>Coaching is a preventive method that aims to support individuals in learning to manage their life. The focus is on reinforcing the readiness of children, youngsters and adults in overcoming the challenges of everyday life and supporting them forward on their school path as well as entering the working life and coping in it. The coach works as a personal trainer for individuals with special needs and as a coordinator in the service network.</p> <p>Coach-training is carried out as a multiple learning education. It includes 12 seminar days and learning at work in each student's own work place. In addition, the training benefits virtual learning environment (the net suitcase) that enables individual counselling throughout the studies, exchanging experiences among the students and using peer evaluation.</p> <p>To become a coach requires theoretical knowledge and practical experience in human relations. It is crucial in the coach-training to strengthen the knowledge and skills in neuropsychiatric disorders and counselling in both theoretical and practical level. The frame of reference in the training is in the social pedagogy and in the ecocultural and problem solving approaches.</p>		
Keywords coaching, neuropsychiatric disorders, ADHD, further education, apprenticeship education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 NEUROPSYKIATRISET ERITYISVAIKEUDET	
YKSILÖN ELÄMÄSSÄ	7
2.1. Tarkkaavaisuus-ylivilkkaushäiriö eli ADHD	8
2.2. Aspergerin oireyhtymä	9
2.3. Touretten oireyhtymä	10
2.4. Dysfasia	10
3 COACHING-KOULUTUKSEN KOULUTUSKOKONAISUUDEN	
MALLINTAMISESSA KÄYTETTY VIITEKEHYS	11
3.1. Sosiaalipedagogiikka ja sosiaalipedagogiset toimintaperiaatteet	11
3.2. Ekokulttuurinen lähestymistapa	13
3.3. Ratkaisukeskeinen lähestymistapa	15
3.4. Elämänkaariajattelu	16
4 COACHING-KOULUTUKSEN KOULUTUSKOKONAISUUDEN	
MALLINTAMINEN	17
4.1. Coaching - keskeiset elementit asiakkaan ohjauksessa	17
4.2. Coachingia ohjaavat normit, sopimukset ja ohjeet	19
4.3. Coachina kehittyminen ja ammatillisuus	20
5 COACHING-KOULUTUKSEN OPINTOKOKONAISUUS	21
5.1. Koulutuksen tavoitteet	21
5.2. Koulutuksen sisältö	21
5.3. Koulutuksen arviointi	22
5.4. Koulutuksen kohdejoukko	22
5.5. Koulutuksen toteutus	23
6 POHDINTA	24
LÄHTEET	27

LIITTEET

Liite 1. Vetoamus ADHD-valmentajakoulutuksen ja ADHD-valmennuksen laadun varmistamiseksi. ADHD-liitto ry.

Liite 2. Coaching-koulutuksen esite. Savonia ammattikorkeakoulu, terveysalan Kuopion yksikkö.

Liite 3. Coaching-koulutuksen sisältö. Mukaellen JAMKin ammatillisen erityisopettajankoulutuksen opintokokonaisuutta 2006.

Liite 4. Coaching-koulutuksen henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.

Liite 5. Coaching-koulutuksen ohjelma.

Liite 6. Coaching-koulutuksen etätehtävät.

Liite 7. Coaching-koulutuksen kehittämistehtävä.

KUVIOT

Kuvio 1. Coaching-koulutuksen sisältö. Mukaellen JAMKin ammatillisen erityisopettajankoulutuksen opintokokonaisuutta 2006. Liite 3.

TAULUKOT

Taulukko 1. Psykodynaamisen ja ekokulttuurisen työskentelyn eroavaisuudet (Määttä 1997).

Taulukko 2. Ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneen työn ominaispiirteet. Mukaellen Kajainen, Lipponen & Litovaara, 2005, Salmi 2006.

Taulukko 3. Coachingin huoneentaulu.

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeeni aihe on Savonia ammattikorkeakoulussa, Kuopion terveystieteiden yksikössä toteutuva Coaching-koulutuksen (ADHD ja muut neuropsykiatriset erityisvaikeudet) koulutuskokonaisuuden mallintaminen. Tavoitteenani on rakentaa riittävän kattava ja monipuolinen koulutuskokonaisuus, joka huomioi suomalaisesta palvelujärjestelmästä nousevat coachauksen tarpeet. Coaching, joka tunnetaan myös nimellä ADHD-valmennus tai ADHD-ohjaus on tullut meille Britanniasta. Savonia ammattikorkeakoulussa toteutuva koulutus on syntynyt vuorovaikutuksessa useiden Suomessa toimivien ADHD-valmentajien ja asiantuntijoiden kesken. Koulutuksen sisältöön ovat erityisesti vaikuttaneet jakamani ajatukset ja kokemukset psykiatrian sairaanhoitaja, ADHD-valmentaja Kirsi Saukkolan, projektipäällikkö Anne Anderssonin, projektivastaava Kirsi Ruutalan, lehtori Maija Hirvosen, vastaava suunnittelija Marketta Kujansivun, lastenpsykiatri Anita Puustjärven, psykiatri Asko Niemelän ja FT Marko Kielisen kanssa. Varsinaisen innoitukseni coachingiin sain Suomen ensimmäisessä ADHD-coach koulutuksessa, jossa pääkouluttajana toimi psykologi, perheterapeutti Dianne Zaccheo Lontoosta (www.coachingcentre.com). Koulutus toteutui yhteistyössä ADHD-liitto ry:n, ADHD-keskuksen ja Svenska Studieförbundet centralen kanssa. Suomen ensimmäiset 25 ADHD-valmentajaa valmistuivat lokakuussa 2003.

Coachingin tavoitteena on vahvistaa neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia (ADHD, Asperger, Tourette, dysfasia ja muut erityisvaikeudet) omaavien lasten, nuorten ja nuorten aikuisten elämän – ja arjenhallinnan valmiuksia, auttaa koulupolulla eteenpäin sekä tukea opiskelu- ja työelämässä selviytymistä. Coachingin tavoitteena on myös ehkäistä erityistä tukea tarvitsevan henkilön syrjäytymistä ja auttaa löytämään oikeanlainen kuntoutus ja muut tukitoimet arjessa. Coach toimii erityistä tukea tarvitsevan henkilökohtaisena ohjaajana sekä koordinaattorina palveluverkostossa.

Coachingia on käytetty jo pitkään ja menestyksekkäästi Britanniassa, Hollannissa ja USA:ssa (Saukkola 2005). Zaccheolla on pitkä, monivuotinen kokemus ADHD- ja Asperger-asiakkaiden coachauksesta Britanniassa. Hän yhdistää omassa työskentelyssään elementtejä eri terapiasuuntauksista. Zaccheo korostaa asiakkaan selviytymiskeinojen ja ongelmaratkaisutaitojen vahvistamisen merkitystä, mikä viittaa kognitiivisen terapian tekniikoiden hyödyntämiseen coachauksessa. Lisäksi hän

korostaa perheen mukaan ottamista työskentelyyn, mikä taas viittaa perheterapiasta tuttujen elementtien hyödyntämiseen coachingissa. Zaccheon mallissa nousee vahvasti esille myös voimavarasuuntautunut työskentelyote: uskotaan yksilön resursseihin, kykyihin ja taitoon auttaa itseään hankalassa elämäntilanteessa. Coaching ei ole Zaccheon mukaan missään tapauksessa terapiaa, mutta asiakas voi kokea sen terapeuttisena. Coaching on enemmän keskustelua, ohjausta ja neuvontaa sekä asioiden koordinointia asiakkaan toimintaympäristössä. (Zaccheo 2003.)

Suomessa coachingilla tarkoitetaan ohjaus- ja tukitoimintaa, jossa tavoitteena on parantaa yksilön elämän- ja arjenhallinnantaitoja sekä vahvistaa jokapäiväisessä elämässä selviytymistä. Parhaimpiin tuloksiin päästään, kun coaching yhdistetään asiakkaan lääketieteelliseen hoitoon ja kuntoutukseen. Coachina voi toimia sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden koulutuksen saanut henkilö, joka on käynyt coaching-koulutuksen. Coachilta vaaditaan vankkaa henkilökohtaista tietoa ja kokemusta erityislasten, -nuorten ja -aikuisten parissa työskentelystä sekä erityisosaamista ihmissuhdetyöstä. Coachin valmiuksiin kuuluvat myös hyvät ohjaus- ja opetustaidot sekä kyky kohdata ammatillisesti eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä. (Ratey 2002, Saukkola 2005.)

Coaching on ennalta ehkäisevää ja kuntoutusta tukevaa työtä. Useissa tapauksissa terapian ja muun kuntoutuksen tuloksellisuus riippuu siitä, kuinka hyvin arjen asiat ovat kuntoutujan kohdalla paikallaan. Tällä hetkellä palvelujärjestelmässämme coaching tunnetaan huonosti eikä sen tuomia etuja yksilön kuntoutusprosessissa vielä osata maksimaalisesti hyödyntää. Ammatillisen koulutuksen piirissä on lukuisia opiskelijoita, jotka opinnoissaan ja myös muilla elämän osa-alueillaan voisivat hyötyä coachingin tuomasta tuesta. Tutkimusten mukaan noin viidesosa peruskoulun päättävistä nuorista tarvitsee (erityis)opetuksellisia järjestelyjä kyetäkseen osallistumaan täysipainoisesti ammatilliseen koulutukseen ja suoriutuakseen koulutuksen asettamista vaatimuksista. (Daavittila & Mänty 2001.) Coachingin avulla voidaan muun muassa tukea neuropsykitrisia erityisvaikeuksia omaavia nuoria selviytymään koulutuksesta, siirtymään joustavasti työelämään sekä parantaa heidän elämänhallintaa ja toimintakykyä.

ADHD-coaching koulutusta järjestetään useilla paikkakunnilla Suomessa. Koulutusta tarjoavat ainakin Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus, Jyväskylän

ammattikorkeakoulu (JAMK), Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Savonia ammattikorkeakoulussa, Kuopion terveystieteiden yksikössä koulutus alkaa huhtikuussa 2006. Savonia ammattikorkeakoulussa toteutuvassa koulutuksessa on haluttu erityisesti kuulla paikallisten toimijoiden ääntä. Tämä näkyy koulutuksen toteuttamistavassa ja sen laajuudessa. Koulutus toteutetaan oppisopimuskoulutuksessa ja siinä käsitellään neuropsykiatristen erityisvaikeuksien koko kirjoa. Koulutuksen hakijoiden pääsykriteereihin on kiinnitetty erityistä huomiota: hakijalta edellytetään vähintään sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden ammattikorkeakoulututkintoa tai sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden toisen asteen tutkintoa ja riittävän pitkää käytännön työkokemusta koulutusta vastaavassa tehtävässä.

Suomessa on tällä hetkellä arvioiden mukaan noin 120 koulutettua coachia. Nuorten ja aikuisten arjen- ja elämänhallinnankursseja järjestää ainakin ADHD-liitto ry. ADHD-keskus, ADHD-liitto ry (liite 1) sekä ADHD-valmentajat ovat perään kuuluttaneet laaja-alaisuutta ja kattavuutta coaching-koulutuksen sisältöön. Koulutettavien tulisi saada vankka perustietämys neuropsykiatrisista erityisvaikeuksista. Lisäksi koulutuksessa tulisi erityisesti paneutua coachingin teoreettiseen viitekehykseen, ohjausprosessin sisällölliseen hallintaan sekä mahdollisuuden käytännössä harjoitella coaching-toimintaa. Coaching-koulutuksessa, joka toteutetaan Savonia ammattikorkeakoulussa vuosina 2006-2007 on nämä seikat huomioitu koulutuksen sisällössä.

2 NEUROPSYKIATRISET ERITYISVAIKEUDET YKSILÖN ELÄMÄSSÄ

Neuropsykiatrisilla sairauksilla tarkoitetaan psyykkisiä häiriöitä, joiden etiologia on aivoperäinen/neurologinen sekä häiriöitä, joihin liittyy varhaislapsuudesta asti todettavia neurologisia, kognitiivisia ja käyttäytymiseen liittyviä oireita tai toiminnanvajavuuksia. Näitä ovat muun muassa tarkkavaisuus-ylivilkkaushäiriö eli ADHD, Aspergerin oireyhtymä, Touretten oireyhtymä ja näihin rinnastettavat tilat. (Niemelä & Räsänen 2005.) Seuraavassa osiossa käsitellään lyhyesti ja tiiviisti näitä erityisvaikeuksia.

2.1. Tarkkaavaisuus-ylivilkkaushäiriö eli ADHD

Neuropsykiatriset erityisvaikeudet näkyvät yksilön jokapäiväisessä elämässä hyvin monella tavalla. Tarkkaavaisuus- ylivilkkaushäiriö (ADHD) ilmenee arkielämässä ja koulutyöskentelyssä muun muassa keskittymisvaikeuksina, motorisena levottomuutena ja kömpelyytenä. ADHD-lapsi tai -nuori on usein luokassa se Vaahteranmäen Eemeli, joka häiritsee opiskelua eikä kykene suoriutumaan annetuista tehtävistä määrääjassa ja sovitulla tavalla. Usein pienetkin, ympäristöstä tulevat ärsykkeet häiritsevät keskittymistä ja johtavat työskentelyotteen herpaantumiseen pitkäksi aikaa. Toisaalta keskittyminen voi olla hyvinkin voimakasta ja pitkään kestävä, kun asia vaikuttaa kiinnostavalta oppijan näkökulmasta. ADHD-henkilön voi olla vaikea ymmärtää monisanaisia ohjeita ja myös käsitteiden käyttö voi tuottaa vaikeuksia. Monet tavalliset oppimistilanteet voivat jäädä ADHD-henkilöltä hyödyntämättä, kun esimerkiksi opettajan antamat ohjeet menevät ohi korvien ja asioiden hahmottaminen on vaikeaa. (Aronen 2000, Michelsson 2002, Michelsson, Miettinen, Saresma & Virtanen 2003.)

Tarkkaavaisuushäiriöstä seuraa usein myös sosiaalisia ongelmia. Sääntöjen ja rajojen hyväksyminen ja noudattaminen voi olla vaikeaa eivätkä koulu- ja opiskelutoverit sekä opettajat aina siedä tällaista käyttäytymistä. Impulsiivisuutensa vuoksi ADHD-henkilö ei suinkaan aina ehdi miettimään tekojensa seurauksia, jolloin syntyy helposti harmillisia sattumuksia ja yhteentörmäyksiä. ADHD-henkilön on lisäksi hankala ymmärtää ja tulkita muiden ihmisten ilmeitä ja eleitä ja reagoida niihin ympäristön edellyttämällä tavalla. Ei siis ihme, jos seurauksena on kahnauksia, kielteistä huomiota ja moitteita, joiden syytä ainakin lapsen voi olla vaikea ymmärtää. (Michelsson 2002, Michelsson, Miettinen, Saresma & Virtanen 2003.)

Iän myötä tarkkaavaisuushäiriön oireisto muuttuu sekä määrältään että laadultaan. Eräät lapsuuden aikana esiintyneet oireet, kuten hyperaktiivisuus, lievenevät ja tilalle voi ilmaantua levottomuutta ja hermostuneisuutta. Tavoitteettoman toiminnan sijaan ADHD-henkilö saattaa tehdä kahta tai useampaa työtä tai poikkeuksellisen pitkiä työpäiviä. Tarkkaavaisuushäiriöön liittyy usein myös huono turhautumisen sietokyky, mikä aiheuttaa hankaluuksia yksityis- ja työelämässä. Aikuisiän keskeiset häiriön ongelmat liittyvät arjenhallinnan vaikeuksiin sekä toiminnanohjauksessa ilmeneviin

hankaluuksiin. Nämä yhdessä ilman tukitoimia johtavat helposti kaoottiseen elämäntyyliin ja hankalasti hoidettaviin liitännäissairauksiin. (Korkeila & Tani 2005.)

2.2. Aspergerin oireyhtymä

Aspergerin oireyhtymässä (AS) keskeiset neuropsykologiset toimintarajoitukset ovat ns. mielen mallin (theory of mind) mukaisessa ajattelussa, oman toiminnan ohjauksessa, sentraalisessa koherenssissa sekä prosopagnosiassa eli kasvosokeudessa. Tämä tarkoittaa sitä, että AS-henkilön on vaikea ymmärtää, mitä toinen ihminen mahdollisesti ajattelee tai saattaisi ajatella. Sosiaalisten syysuhteiden oivaltaminen on hänelle vaikeaa ja sosiaalinen kanssakäyminen kuluttavaa, erityisesti jos hänen on vaikea tulkita toisten ihmisten ilmeitä. Kokonaisuuksien hahmottaminen ei useinkaan onnistu, koska AS-henkilö juuttuu herkästi epäolennaisiin yksityiskohtiin. (Tani, Nieminen -von Wendt, Lindberg & von Wendt.) AS-henkilöillä on monesti pakottavaa tarvetta juuttua rutiineihin tai kapea-alaisiin mielenkiinnon kohteisiin. Silloin elämä näyttää pyörivän vain kyseisen mielenkiinnon ympärillä, ja kaikki muu tuntuu jäävän vaille huomiota. (www.autismiliitto.fi/suomi/aspergerin_syndrooma.html.) Nämä erityispiirteet joko yksinään tai yhdessä johtavat helposti nuoren syrjäytymiseen ikätovereistaan ja nuoren iänmukaisesta kehityksestä.

Aspergerin oireyhtymästä koituu usein runsaasti pulmia arjessa selviytymiseen. Itsestään huolehtiminen kuten vaatteiden vaihtaminen, suihkussa käynti, asunnon siivoaminen ja muut perusasiat saattavat jäädä tekemättä. Syynä on useimmiten se, että ne eivät tunnu AS-henkilöstä tarpeelliselta tai ne osoittautuvat hankaliksi tehtäviksi organisoida itsenäisesti. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2001.) Rahan käyttö, virastoissa asioiminen tai vaikkapa yleisillä kulkuneuvoilla liikkuminen tuottaa usein hankaluuksia. Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät pulmat ovat aikuisiällä keskeisiä ja vaikuttavat varsinkin AS-naisten arkeen niin merkittävästi, että he hakevat tukea naisena, puolisona ja äitinä olemiseen sekä työyhteisössä toimimiseen. AS-henkilöt hyötyisivät arjessa auttavista tukihenkilöistä, jos sellaisia olisi saatavilla. (Nieminen, Kulomäki, Ulander & von Wendt 2000, Kerola, Kujanpää & Timonen 2001.)

2.3. Touretten oireyhtymä

Touretten oireyhtymällä (TS) tarkoitetaan nykimishäiriötä. Se ilmenee äkillisinä, nopeina, toistuvina ja tahdosta riippumattomina liikkeinä (tic), joilla ei ole selvää tarkoitusta. Liikkeet voivat esiintyä kasvoissa, hartioissa, vartalossa sekä ylä- ja alaraajoissa. Tic-liikkeet voivat olla yksinkertaisia lihasnykäyksiä tai monimutkaisempia liikkeitä tai ääniä kuten yskimistä, rykimistä tai niiskuttamista. Liikkeet usein lisääntyvät väsymyksen, jännityksen ja ahdistuksen yhteydessä. (Michelsson, Saresma, Valkama & Virtanen 2004.)

Touretten oireyhtymään liittyy yleensä monia muita liitännäisoireita. Ainakin puolella nykimishäiriötä sairastavilla on tarkkaavaisuus-ylivilkkaushäiriö. Touretteen liittyy usein myös puhehäiriöitä, pakkoajatuksia ja –tekoja sekä autistisia piirteitä. Tourettea sairastavilla on myös muita suurempi riski sairastua paniikkihäiriöön ja masennukseen. (Michelsson, Saresma, Valkama & Virtanen 2004, Westerinen 2005.)

2.4. Dysfasia

Dysfasia on yläkäsite vaikeille kielen- ja puheenkehityksen häiriöille. Se sisältää monia erilaisia oirekuvia ja vaikeusasteiltaan erilaisia ongelmaryhmiä. (www.stroke.fi/dysfasia.html.) Tyypillisiä puutteita ovat muun muassa ikätasoon nähden suppea sana- ja käsitevarasto, virheelliset sanahahmot, huomattavan epäselvä puhe, yksinkertaiset lauserakenteet ja sanojen löytymisongelmat. Usein kielen vaikeuksiin liittyy myös muita erityispiirteitä kuten ylivilkkautta, tarkkaavaisuuden häiriöitä, hahmotushäiriöitä, motorista kömpelyyttä ja/tai keskittymisvaikeuksia. Dysfaattisille henkilöille on ominaista myös jumiutuminen; päivittäiset rutiinit onnistuvat, mutta siirtymätilanteet ja uudet asiat tuottavat vaikeuksia. Lisäksi ulkoiset ärsykkeet voivat häiritä ja kommunikaatio-ongelmat vaikeuttavat sosioemotionaalista kehitystä. Kouluiässä lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen saattaa olla työlästä. (Saarinen 2001, Rantala, Asikainen & Voutilainen 2004, www.kaapeli.fi/dysfasia.htm.)

Dysfasia on laajasti sosiaalista elämää vaikeuttava oireyhtymä. Kommunikaation vaikeudet synnyttävät helposti itsetunto-ongelmia ja huonommuuden tunnetta. Nämä yhdessä tarjoavat otollista kasvupohjaa psyykkisille ongelmille ja asosiaaliselle

käyttäytymiselle kuten uhmakkuus- ja käyttäytymishäiriöille. Yksilön itsetuntoon kielellinen erityisvaikeus vaikuttaa etenkin silloin, kun hän ei ole tietoinen omasta ongelmastaan. Siksi olisi tärkeää tunnistaa kielelliset erityisvaikeudet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarjota riittävä tuki liitännäissairauksien syntymisen estämiseksi. Erityisen tärkeää olisi kiinnittää huomiota lapsen/nuoren itsetunnon ja minäkäsityksen tukemiseen, sillä se vahvistaa hyvää psyykkistä kehitystä ja ehkäisee mielenterveysongelmia. (Kajanto 2006.)

Puheen kehityksen viivästymistä on kriteereistä riippuen todettavissa noin 15-20 %:lla lapsista (Asikainen 2005). Aikuisilla nämä vaikeudet näkyvät muun muassa oppimiseen ja opiskeluun liittyvinä vaikeuksina, huonona itsetuntona ja mielenterveysongelmina. On esitetty, että lähes viidesosalla suomalaisista on oppimisvaikeuksia, jotka vaikuttavat merkittävästi oppimisen ja opiskelun arkeen. (www.kiipula.fi/akk./index.)

3 COACHING-KOULUTUKSEN MALLINTAMISESSA KÄYTETTY VIITEKEHYS

Coachingissa punaisena lankana toimivat sosiaalipedagogiikka ja sosiaalipedagogiset toimintaperiaatteet sekä ekokulttuurinen ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa. Nämä lähestymistavat jäsentävät coachin toimintaa ja antavat käytännönläheisiä työkaluja arjen työhön. Näiden lähestymistapojen sopivuus nimenomaan coachaukseen on syntynyt läheisessä yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa alalla toimivien kollegoiden ja asiantuntijoiden parissa. Ja mikä tärkeintä, myös asiakkaiden antamasta palautteesta kokemuksistaan coachauksesta.

3.1. Sosiaalipedagogiikka ja sosiaalipedagogiset toimintaperiaatteet

Kenties keskeisin coachingin taustalla vaikuttavia teoreettista suuntauksista on sosiaalipedagogiikka ja sosiaalipedagogiset toimintaperiaatteet.

Sosiaalipedagogiikassa keskeisiksi käsitteiksi nousevat arki, subjektiivisuus ja elämänhallinta sekä yksilön toimintakyky. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa sekä käytännön työssä nämä käsitteet suuntaavat huomion siihen realistiseen maailmaan, jossa ihmiset elävät ja toimivat sekä etsivät mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja elävät todeksi subjektiivuttaan. Sosiaalipedagogisessa toiminnassa

arkeen suuntautuminen merkitsee ihmisten luonnollisen elämäntavan ja luonnollisten suhteiden sekä arjen autonomian kunnioittamista. Tavoitteena on paremman arjen luominen manipuloimatta ihmisten arkielämää. (Hämäläinen & Kurki 1997.)

Suuntautumalla arkeen ja ihmisten elämismaailmaan tarkoitetaan sosiaalipedagogiikassa keskittymistä asiakkaan elämänolosuhteisiin. Sillä tarkoitetaan myös suhteen luomista ihmisten yksilöllisiin ja sosiaalisiin voimavaroihin sekä paikallisiin ja alueellisiin rakenteisiin. Sosiaalipedagogiikassa asiakkaan ymmärtäminen ja toiminta arjessa on käytännöllistä: tilanteet pyritään hallitsemaan, ongelmat ja konfliktit selvittämään ja tehtävät hoitamaan. Arkeen suuntautunut sosiaalipedagoginen toiminta on asiakkaan konkreettista auttamista hänen pyrkimyksessään rakentaa parempaa arkea ja hallita elinolosuhteitaan. Toiminnan lähtökohtana ja päämääränä on aina konkreettinen arkielämä, paremman arjen konkreettinen edistäminen. (Hämäläinen & Kurki 1997.)

Sosiaalipedagogiikassa tavoitteena on asiakkaan toimintakyvyn palauttaminen tai vahvistaminen. Tavoitteena on myös sellaisen elämänhallintakyvyn rakentaminen, joka luo edellytykset yksilön autonomialle sekä persoonalliselle ja sosiaaliselle integriteetille. Käytännön työssä tämä tarkoittaa lasten ja nuorten selviytymisen tukemista ja sosiaalisen syrjäytymisen estämistä sekä sellaisen sosiaalisen ja kulttuurisen kompetenssin välittämistä lapsille ja nuorille, mikä luo edellytykset heidän aktiiviselle osallistumiselle yhteiskuntaelämään. Toiminnan työperiaatteina ovat asiakkaan omanarvontunnon vahvistaminen ja arvostaminen, yksilön elämänkerrallisten edellytysten ja mahdollisuuksien huomioon ottaminen, nuoren kulttuurisen itsenäisyyden edistäminen ja elämänhallinnan sosiaalisten edellytysten vahvistaminen. Tavoitteena on myös paremman elin- ja kasvuympäristön rakentaminen lapsille ja nuorille. Sosiaalipedagogiikkaan sisältyy sekä ehkäisevä että korjaava työ. (Hämäläinen & Kurki 1997.)

Arkielämään suuntautunut sosiaalipedagoginen työ nojaa itsekriittisyyteen ja –reflektiivisyyteen. Työskentely on reflektiivistä ja se suuntautuu asiakkaan yksilöllisiin elämäntilanteisiin. Työntekijä osallistuu toimintaan koko persoonallisuudellaan. Hänen ei tarvitse piilottaa minuuttaan – kokemuksiinsa, intressejään, pelkojaan, mahdollisuuksiinsa – saavuttaakseen ihmisten luottamuksen ja saadakseen heidät kiinnostumaan asiastaan. Reflektiotaitoinen ammattilainen osaa

arvioida omaa toimintaansa ja tarvittaessa muuttaa sitä asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Olennaista sosiaalipedagogisessa työssä on asiakkaiden vuorovaikutus- ja kommunikaatio-ongelmien ja oppimis- ja ymmärtämispuutosten ymmärtävä työstäminen. Ymmärtämisen lähtökohtana on nähdä ihmiset ja tilanteet sellaisena kuin ne ovat sekä avoin kommunikaatio. (Hämäläinen & Kurki 1997.)

3.2. Ekokulttuurinen lähestymistapa

Sosiaalipedagogisen lähestymistavan ohella coachingissa korostuu ekologinen ajattelutapa. Se ilmenee ennen muuta verkostotyön korostamisena ja eri ammattialoilla toimivien ammattilaisten välisenä yhteistyönä (Hämäläinen & Kurki 1997).

Ekokulttuurisessa lähestymistavassa korostetaan myös yksilön vuorovaikutusta oman lähiympäristönsä kanssa. Yksilöiden ja perheen toimintaan vaikuttavat lähiympäristön lisäksi yhteiskunnalliset asenteet ja lainsäädäntö. Ne määrittävät muun muassa sen, millaiset mahdollisuudet yksilöllä ja perheellä on saada tarvitsemansa palvelut. Erityistä tukea tarvitsevan henkilön näkökulmasta olennaista on yhteiskunnan tukijärjestelmien joustavuus, laatu ja määrä. (Määttä 1999.)

Ekokulttuurinen työskentelytapa edellyttää ammattilaisilta uudenlaista tapaa asiakkaan kohtaamisessa. Työntekijä ei ole enää professionalistisen traditon mukaisesti ainoa tiedon hallitsija, vaan myös asiakas on tiedon tuottaja. Tämä tarkoittaa jatkuvaa ”kuulolla oloa” asiakkaan muuttuvien tarpeiden tunnistamiseksi ja avun löytymiseksi. Se tarkoittaa myös yhteisen kielen löytymistä ja asiakkaan lähestymistä yksilöllisesti. Asiakkaan arkipäivästä nouseva puhetapa arvioi arkipäivän haasteita, etsii asiakkaan omia voimavaroja, ratkaisuja ja onnistumisia sekä tavoittelee selviytymistä ja elämänhallintaa. Ekokulttuuriseen työskentelytapaan siirtyminen edellyttää ammattilaisilta ammattikäytäntöjen uudelleenarviointia ja uusia työkäytäntöjä. Ekokulttuurinen työskentelytapa eroaa monessa suhteessa muun muassa psykodynaamisesta työskentelyotteesta. (ks Määttä 1999.) Oheisessa taululukossa on kuvattu psykodynaamisen ja ekokulttuurisen työskentelytavan eroavaisuuksia.

Psykodynaaminen lähestymistapa	Ekokulttuurinen lähestymistapa
tunteet ja asenteet puolustusmekanismit vammanisuus	käyttäytyminen arjen epätasapaino perheen voimat ja teemat
työntekijä tiedon hallitsijana	perhe ja työntekijä tasavertaisina tiedon luojina
yksilö/perhe passiivisina avun kohteina	yksilö/perhe aktiivisina oman elämänsä hallitsijoina
patologisointi	enemmän yhteistä kuin erilaista
alkushokki	yksilöllinen tapa reagoida
kriisin eri vaiheet	jatkuva akkomodaatio normaalina elämän ilmiönä
vamman hyväksyminen sopeutuminen	voimien ja teemojen yhteen sovittaminen arjen pysyvyys ja sujuvuus

Taulukko 1. Psykodynaamisen ja ekokulttuurisen työskentelyn eroavaisuudet (Määttä 1997)

Ekologisella arvioinnilla tarkoitetaan yksilön arviointia hänen luonnollisessa toimintaympäristössään. Ekologisella arvioinnilla tarkoitetaan myös itse toimintaympäristön arviointia. Se tarkoittaa yksilön havainnointia hänen päivittäisissä rutiineissaan ja luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa kotona, koulussa, opiskelu- ja työelämässä. Yksilö itse ja hänen perheensä ovat ekologisen arvioinnin asiantuntijoita. Lääketieteellinen, psykologinen ja kuntoutuksellinen asiantuntijuus säilyy kunkin alan ammatti-ihmisillä. Ekologisessa arvioinnissa yksilön ääni kuuluu tasavertaisena ammattilaisten rinnalla ja tavoitteena on löytää yhteinen ratkaisun mahdollisuus haastavissa tilanteissa. Ekologisessa arvioinnissa ollaan kiinnostuneita myös perheenjäsenten jaksamisesta ja heidän arkensa sujumisesta. Paitsi että saavutetaan erityistä tukea tarvitsevan henkilön kuntoutuksen tavoitteet, ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka tuetaan vanhempia ja muita perheenjäseniä. Tutkimusten mukaan he tarvitsevat runsaasti tietoa, tukea ja ohjausta arjessa selviytymisessään. Ekokulttuurinen teoria osoittaa selkeän yhteyden arjen vakaan sujumisen, vanhempien mielenrauhan ja erityistä tukea tarvitsevan yksilön kehityksen välillä. (ks Määttä 1997, Kovanen & Riitesuo 2001.)

3.3. Ratkaisukeskeinen lähestymistapa

Ratkaisukeskeinen ajattelu- ja työtapa on käytännönläheinen ja myönteinen tapa kohdata erilaisia inhimillisen elämän haasteita ja pulmatilanteita. Ratkaisukeskeistä lähestymistapaa käyttäen pyritään ratkaisujen, tavoitteiden ja päämäärien löytymiseen. Tulevaisuuteen suuntautuminen, toiveikkuuden ja voimavarojen etsiminen ja tukeminen kuuluvat olennaisesti tähän ajattelutapaan. Oheisessa taulukossa on kuvattu ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneelle työlle on ominaisia piirteitä.

Ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneen työn ominaispiirteitä	Miten ratkaisu- ja voimavarasuuntautunut työskentelyote näkyy käytännön työssä?
asiakslähtöisyys	asiakas asettaa itse omat tavoitteensa
tavoitelähtöisyys ja tulevaisuussuuntautuneisuus	keskusteluissa pianopiste on tavoitteissa ja siinä, kuinka asiakas ne saavuttaa
voimavarakeskeisyys	asiakkaan omien kykyjen, taitojen ja osaamisen hyödyntäminen käsillä olevan pulman ratkaisemisessa tai tavoitteiden saavuttamisessa menneisyys nähdään ensi sijassa voimavarana
edistyksen ja poikkeuksien huomioiminen	huomio kiinnittyy erityisesti niihin hetkiin, jolloin vaikeudet olivat paremmin hallinnassa kaikenlainen edistyminen huomioidaan
myönteisyys, luovuus, leikillisuus ja huumori	uusien näkökulmien esiin nostaminen, ideointi ja erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen testaaminen
konstruktiiivinen näkemys ja erilaisten työtapojen hyödyntäminen	voidaan hyödyntää muun muassa kognitiivisen terapian harjoituksia, NLP-

	tekniikkaa, narratiivista terapiaa, tarinoita
yhteistyö ja kannustus	asiakkaan läheiset ja muu verkosto nähdään voimavarana aito, myönteinen palaute ja edistymisestä palkitseminen

Taulukko 2. Ratkaisu- ja voimavarasuuntautuneen työn ominaispiirteet. Mukaillen Katajainen, Lipponen & Litovaara 2005, Salmi 2006

Coachingissa ratkaisukeskeinen lähestymistapa on todettu toimivaksi ja tehokkaaksi tavaksi lähestyä arjen haastavia tilanteita (Zaccheo 2003). Monilla ADHD-henkilöillä on runsaasti kokemuksia pettymyksistä, vastoinkäymisistä ja itsetunnon kolhuista elämänsä varrelta. Ei ole syytä takertua niihin, vaan saada asiakas näkemään vastoinkäymiset kasvun mahdollisuuksina. On tärkeää nostaa esiin uusia näkökulmia, joiden avulla voidaan saada aikaan muutostoiveita ja –tavoitteita, jotka kannustavat asiakasta eteenpäin. Huumoria, luovuutta ja myönteistä suhtautumista asioihin hyödynnetään, kun rakennetaan uusia toimintamalleja asiakkaan toimivampaan arkeen. (ks Katajainen, Lipponen & Litovaara 2005.)

3.4. Elämäntapaajattelu

Nykykäsityksen mukaan ADHD:n ja autismin kirjon oireyhtymien peruspiirteet säilyvät läpi elämän, mutta ilmenemismuodot muuttuvat iän, kasvun ja kehityksen myötä. Aikuisiän ADHD:ssa painottuvat usein käytökseen liittyvät vaikeudet (levottomuus, impulsiivisuus), kognitiiviset ongelmat (huono suunnittelukyky, lyhytjänteisyys ja erityiset oppimisvaikeudet), tunne-elämään liittyvät vaikeudet (huono itseluottamus, mielialan vaihtelut) ja sopeutumisongelmat (arjen holtiton toiminta, päihteiden käyttö). (Michelsson, Saresma, Valkama & Virtanen 2004.) Aspergerin oireyhtymässä taas poikkeava sosiaalinen vuorovaikutus, puutteellinen ei-kielellinen kommunikaatio, jonkinlainen riippuvuus rutiineista ja rituaaleista sekä aistiyliherkkyydet jossakin muodossa yleensä säilyvät läpi elämän (Nieminen, Kulomäki, Ulander & von Wendt 2000). Dysfasian kohdalla kielellinen erityisvaikeus voi aiheuttaa aikuisena hankaluuksia esimerkiksi vieraan kielen oppimisessa ja

sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa muun muassa konfliktitilanteissa. Dysfasian aiheuttavat tekijät eivät häviä, vaikka lapsen puhe kehittyikin ikätason mukaiseksi ajan oloon. (Lehtinen 2005.)

ADHD:n ja muiden neuropsykiatristen erityisvaikeuksien oireet vaihtelevat myös elämäntilanteiden mukaan. Elämän taitekohdat kuten aikuistuminen, opiskelu- tai työelämään siirtyminen, parisuhteen perustaminen voivat merkittävästi horjuttaa yksilön tasapainoa ja arjessa selviytymistä. Stressaavat elämäntilanteet, kasautuvat vastoinkäymiset ja tukiverkoston puuttuminen usein vahvistavat neuropsykiatristen erityisvaikeuksien negatiivisia oireita. Ammattihenkilöstön tärkeimpänä tehtävänä on tiedottaa neuropsykiatrisista erityisvaikeuksista ja niihin liittyvistä ongelmista, kertoa, miten niiden kanssa tullaan toimeen sekä auttaa yksilöä selviytymään vaikeuksiensa kanssa ja löytämään omat vahvuudet. (Michelsson, Saresma, Valkama & Virtanen 2004, Tani, Nieminen-von Wendt, Lindberg & von Wendt 2004.)

Neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavat henkilöt tarvitsevat henkilökohtaista tukea, ohjausta ja neuvontaa sekä erilaisia palveluita (erityispäivähoito, erityisopetus, henkilökohtainen avustaja, tuettu asuminen ja tuettu työllistyminen) elämänkaarensa eri vaiheissa. Ilman asianmukaista ja oikein ajoitettua hoitoa, kuntoutusta ja muuta tukea nämä henkilöt helposti syrjäytyvät tai joutuvat muuten sivuraiteille omassa elämässään. Siksi erityistä tukea tarvitseville henkilöille suunnattujen palveluiden ja tuen punaisena lankana pitäisi olla elämänkaariajattelu, jossa yksilön tarvitsemat palvelut ja tuki pystyttäisiin tarjoamaan elämän jokaisessa vaiheessa. (Henttonen, Kangas, Leimu & Palomäki 2004.)

4 COACHING-KOULUTUKSEN KOULUTUSKOKONAISUUDEN MALLINTAMINEN

4.1. Keskeiset elementit asiakkaan ohjauksessa

Coaching-käsitys pitää sisällään yksilön arjen tilanteiden ohjauksen. Coachingin lähestymistapa nousee sosiodynaamisesta ohjausotteesta. Sosiodynaaminen ohjaus ei ole parantamismenetelmä eikä mielenterveyden tai tunne-elämän häiriöiden hoitomenetelmä. Se on elämän suunnittelemisen yleismenetelmä. Sosiodynaaminen ohjaus on pyrkimystä saada aikaan sellaiset olosuhteet, jotka edistävät uusien

näkökulmien oppimista ja uusien kykyjen kehittymistä. Tavoitteena on myös luoda sellaiset olot, joissa ihminen voi mahdollisimman hyvin löytää kokonaan uusia tai tarkistettuja näkökulmia siihen, mitä pitäisi tehdä seuraavaksi ja miten voisi päästä eteenpäin omien valintojensa pohjalta. (Peavy 2004.)

Sosiodynaamista ohjausta luonnehtivat asiakkaan ja asiantuntijan välinen kumppanuus, yhteistoiminnallisuus, dialogisuus sekä narratiivisuuden hyödyntäminen ohjaussuhteessa. Ohjausprosessi perustuu kumppanuuteen, jossa sekä avunhakijalla että ohjaajalla on tärkeää annettavaa ohjauskeskusteluun. Tässä prosessissa molemmat osapuolet hyödyntävät aikaisempia kokemuksiaan, tietotaitoaan sekä luovuuttaan asiakkaan päämäärän saavuttamiseksi.

Sosiodynaaminen ohjaaja kuuntelee, mitä asiakas sanoo. Hän lukee, mitä toinen kirjoittaa, ja tutkii sitä, millaisia karttoja tai kuvia toinen tekee. Sitten hän tulkitsee merkityksiä ja jaettua ymmärrystä yhdessä toisen kanssa. Näin yhdessä, dialogisesti asiakas ja ohjaaja tutkivat toisen elämäntilannetta ja siitä nousevia haasteita. Ohjaaja ja asiakas myös kehittävät yhdessä kulloinkin tavoitteisiin tai haluttuun olotilaan pääsemiseksi tarvittavan toimintasuunnitelman ja sopivat sen toteuttamisesta. Muita ohjauksen kannalta mielekkäitä toimintoja ovat omaelämäkerrallinen kirjoittaminen, lukeminen ja visualisointi sekä reflektointi. (Peary 2004.)

Coachingissa painopiste on arjen ohjauksessa. Coachingin tarpeet nousevat asiakkaan erilaisista elämäntilanteista kuten haasteista arjenhallinnassa, ihmissuhteissa, opiskelussa, työnhaussa ja työelämässä selviytymisestä. Asiakas voi tarvita tukea ja ohjausta itsestä huolehtimiseen (terveelliset elämäntavat, lääkitys), asioimiseen eri viranomaisten kanssa (sosiaaliset etuudet) sekä arjen asioiden hoitamiseen (raha-asiat, omassa asunnossa selviytyminen). Neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavilla henkilöillä on usein hankaluuksia sosiaalisissa suhteissa. Coach auttaa toimimaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla ja ohjaa selviytymään vuorovaikutustilanteissa muiden ihmisten kanssa. Coach auttaa asiakasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan sekä suunnittelemaan tulevaisuutta realistisella tavalla. Erityistä tukea tarvitsevat henkilöt tarvitsevat usein runsaasti apua oman tulevaisuutensa suunnittelussa: siirtymisessä opiskelu- ja työelämään sekä siellä selviytymisessä. Lisäksi coachia tarvitaan vastuuhenkilöksi, joka huolehtii palvelujen saatavuudesta, välittää tietoa palveluverkostossa sekä huolehtii opetus-, kuntoutus- ja

palvelusuunnitelmien ajantasaistamisesta ja uudelleen arvioinneista. (Ruutala 2005, Saukkola 2005.)

Persoonallisilta ominaisuuksiltaan coach on avarakatseinen ja suvaitseva aikuinen, joka lähtee liikkeelle asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista. Coachingissa ei takerruta menneisyyden virheisiin, vaan keskitytään rakentamaan aikaisempia kokemuksia hyödyntäen toimivampaa arkea tässä ja nyt. Tärkeällä sijalla on asiakkaan itsetunnon vahvistaminen sekä myönteisen palautteen antaminen. Coachin tehtävänä on opastaa asiakasta toimimaan tavoitteidensa ja päämääriensä suuntaisesti. Samalla hän ohjaa asiakasta itseohjautuvuuteen, ottamaan enemmän vastuuta elämästään ja oman toimintansa seurauksista. (Saukkola 2005.)

4.2. Coachingia ohjaavat normit, sopimukset ja ohjeet

Lainsäädäntömme korostaa kehityksellisten erityisvaikeuksien ennalta ehkäisyä sekä varhaista puuttumista. Se edellyttää monialaista yhteistyötä, kattavan palvelusuunnitelman laatimista ja riittävien tukitoimien järjestämistä erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle. Coaching-toimintaa harjoitettaessa on hyvä tuntee lainsäädäntöä ainakin seuraavien lakien osalta (www.finlex.fi)

Lasten päivähoitolaki 36/1973

Lastensuojelulaki 683/1983

Perusopetuslaki 628/1998 ja perusopetusasetus 852/1999

Vammaispalvelulaki 380/1997

Asiakaslaki 812/2000

Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003

Henkilötietolaki 523/1999

Lukiolaki 629/1998

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 ja asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/1998

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/1998 ja asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/1998

Coaching pohjautuu coachin ja asiakkaan yhdessä laatimaan sopimukseen, jossa molemmat osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön sovituin ehdoin. Sopimuksessa

määritellään ainakin tapaamisaika ja ohjaussuhteen alustava kesto. Lisäksi sovitaan ohjauksen tavoitteista ja sisällöstä, tapaamispaikasta sekä maksuista. Sopimusta tehtäessä keskustellaan coachin roolista muun muassa tiedonsiirrossa sekä vaihtoehtoisuudesta. Coachingissa tavoitteena on, että asiakkaan ja coachin välille syntyy toimiva, kumppanuuteen perustuva vuorovaikutussuhde, jossa asiakkaan on tuettuna mahdollisuus tavoitella yhdessä asetettuja päämääriä. (Zaccheo 2003, Saukkola 2005.)

Oheiseen Coachingia kuvaavaan huoneentauluun on kerätty asiakkaan ohjaukseen sekä coach-asiakassuhteeseen liittyviä keskeisiä elementtejä.

AITO KIINNOSTUS	MYÖNTEINEN PALAUTE
KUUNTELEMINEN	KÄRSIVÄLLISYYS
KANNUSTAVUUS	TILANNETAJU
OPTIMISMI	HUUMORI

Taulukko 3. Coachingin huoneentaulu.

5.3. Coachina kehittyminen ja ammatillisuus

Coaching vaatii vankkaa sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan koulutusta sekä työkokemusta erityistuen tarpeessa olevien ihmisten parissa työskentelystä. Työ on yksinäistä ja se vaatii pitkäjänteisyyttä, sillä edistyminen tapahtuu usein pienin askelin. Aito kiinnostus ja halu työskennellä nimenomaan neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien henkilöiden kanssa auttaa työssä jaksamisessa. Coachin ammatillinen tyydytys syntyy siitä, että hän kykenee toimimaan asiakkaan kanssa yhdessä asetettuja tavoitteita edistävällä tavalla ja että hän näkee nämä päämäärät ponnistelemisen arvoisina.

Coachina kehittyminen edellyttää jatkuvaa omien tietojen ja taitojen päivittämistä. Ammatillisen kehittymisen ja jaksamisen näkökulmasta mahdollisuus konsultaatioon ja työnohjaukseen auttaa työssä selviytymisestä. Toukokuussa 2005 perustettava Coaching-yhdistys tarjoaa jäsenilleen ammatillisista täydennyskoulutusta, työnohjausta ja mahdollisuutta jakaa omia kokemuksiaan muiden samaa työtä tekevien kesken.

5 COACHING-KOULUTUKSEN OPINTOKOKONAISUUS

5.1. Koulutuksen tavoitteet

Koulutuksen tavoitteena on antaa perustietoa neuropsykiatrisista erityisvaikeuksista (ADHD, Asperger, Touretten oireyhtymä, dysfasia ja muut niihin rinnastettavat erityisvaikeudet) sekä syventää AD/HD- ja muiden neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien asiakkaiden parissa työskentelevien ammattilaisten valmiuksia toimia henkilökohtaisena coachina. Koulutuksessa osallistujat saavat käytännön työvälineitä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohtaamiseen arjessa, koulussa, opiskelussa ja työelämässä. Coaching-koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija opinnot suoritettuaan pystyy toimimaan neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavan asiakkaan henkilökohtaisena coachina. Tavoitteena on myös, että koulutukseen osallistuja pystyy luomaan moniammatillisia verkostoja työnsä tueksi ja toimimaan koordinaattorina asiakkaansa palveluverkostossa sekä tekemään yhteiskunnallista vaikuttamistyötä omalla ammattialallaan

5.2. Koulutuksen sisältö

Koulutus koostuu kolmesta opintokokonaisuudesta: jatkuvan oppimisen opintokokonaisuus (2op), toimintaympäristöjen kehittämisen opintokokonaisuus (3op) ja ohjaamisen opintokokonaisuus (10op) (liite 3, kuvio 1). Jatkuvan oppimisen opintokokonaisuudessa opiskelija laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman eli HOPSin, joka ohjaa opiskelijan opintoja koko oppimisprosessin ajan. HOPS-työskentely perustuu opiskelijan koulutukseen ja aikaisempaan työhistoriaan. Lisäksi siinä huomioidaan opiskelijan ammatilliset kehittymishaasteet sekä työelämästä lähtevät koulutustarpeet. Toimintaympäristöjen kehittämisen opintokokonaisuudessa käsitellään moniammatillista yhteistyötä ja verkostotyötä coachingin näkökulmasta sekä tutustutaan suomalaiseen lainsäädäntöön ja palvelujärjestelmään ja sieltä nouseviin haasteisiin asiakkaan ohjauksessa. Ohjaamisen opintokokonaisuudessa vahvistetaan opiskelijan perustietoa neuropsykiatrisista erityisvaikeuksista sekä pureudutaan ohjaustaitojen kehittymiseen. Vuorovaikutuskeskeiset oppimismenetelmät, yksilö- ja ryhmäohjaus sekä työssä oppiminen tukevat opiskelijan kehittymistä kohti asiantuntijuutta.

Koulutuksen ohjelma (liite 5) ja etätehtävät (liite 6) kuvaavat tarkemmin koulutuskokonaisuutta.

5.3. Koulutuksen arviointi

Opiskelijan oppimis- ja kehitysprosessia arvioidaan hyödyntäen itse-, vertais-, asiantuntija(kouluttaja-) ja työpaikkaohjaaja-arviointia. Teoriaopinnot arvioidaan etätehtävien (hyväksytty/hylätty) ja kehittämistehtävän (numeerinen arviointi) avulla. Hyväksytty suoritus vastaa vähintään tasoa hyvä ja se merkitään S-merkinnällä. Numeerinen arviointiasteikko on hyväksytty (1- 5)/ hylätty. Teoriaopintoihin liittyvät arvioinnit suorittaa oppilaitoksen vastuuopettaja. Teoriaopintojen hyväksytty suorittaminen edellyttää osallistujilta aktiivista osallistumista lähiopetuksen jaksoihin sekä itsenäisten etätehtävien toteuttamista työssä oppimisen jaksoilla.

Oppisopimuskeskuksen ohjeistuksen mukaisesti työpaikkakouluttaja/tutor arvioi opiskelijan työssä oppimisen jaksot. Oppisopimuskeskus antaa koulutuksesta todistuksen. Oppisopimuskeskuksen antamaan todistukseen liitetään oppilaitoksen teoriaopinnoista antama todistus.

5.4. Koulutuksen kohdejoukko

Savonia ammattikorkeakoulussa, terveystieteiden Kuopion yksikössä koulutuksen kohderyhmänä ovat sosiaali- ja terveystoimen ammattilaiset sekä opetusalan henkilöstö, jotka tekevät työtä erityislasten, -nuorten ja aikuisten parissa (ks. liite 2). Koulutukseen pääsyn edellytyksinä ovat

1. vähintään sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden ammattikorkeakoulututkinto tai
2. sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden toisen asteen tutkinto ja riittävän pitkä käytännön työkokemus koulutusta vastaavissa tehtävissä
3. lisäksi on suositeltavaa, että koulutukseen hakeutuva henkilö on työskennellyt erityislasten, -nuorten tai –aikuisten parissa.

Koulutus soveltuu hyvin sosiaali- ja terveystieteiden toimiville ohjaajille ja terapeuteille, (lastentarhan)opettajille, (erityis)opettajille ja ammatinvalinnanohjaajille. Koulutus

sopii myös seurakunnissa erityislasten ja –nuorten parissa työskenteleville ohjaajille ja kasvattajille.

5.5. Koulutuksen toteutus

Koulutus toteutetaan Savonia ammattikorkeakoulussa, terveystieteiden Kuopion yksikössä. Terveystieteiden Kuopion yksikössä voi suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja, ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja (entisiä jatkotutkintoja) kahdessa koulutusohjelmassa sekä ammatillisia erikoistumisopintoja ja lisäkoulutusta. (www.savonia-amk.fi)

Coaching-koulutus on ammatillista lisäkoulutusta ja se on laajuudeltaan 15 opintopistettä (op). Koulutus toteutetaan oppisopimuskoulutuksena.

Oppisopimuskoulutus on ainutlaatuinen tapa yhdistää ammatillinen täydennyskoulutus oman työn kehittämiseen. Oppisopimus laaditaan yhdessä opiskelijan, työnantajan ja koulutuksen järjestäjän kanssa. Coaching- koulutuksen järjestää Savon oppisopimuskeskus (Savon koulutuskuntayhtymä) ja teoreettiset opinnot toteuttaa Savonia ammattikorkeakoulu, terveystieteiden Kuopion yksikkö. Koulutuksessa ovat mukana myös Pieksämäen ja Jyväskylän oppisopimuskeskukset. Oppisopimus edellyttää koulutukseen hakeutuvalta sopivaa työpaikkaa. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus työssään harjoitella koulutuksessa käsiteltäviä asioita. Työnantajan tärkeimpiä velvollisuuksia on huolehtia opiskelijan monipuolisista työtehtävistä koulutuksen näkökulmasta ja riittävästä ohjauksellisesta tuesta työpaikalla.

(www.edu.fi/info/oppisopimus/index2.html.)

Oppisopimuskoulutus räätälöidään opiskelijan ja työpaikan tarpeiden mukaisesti. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), joka toimii opintojen suunnittelun välineenä ja asiantuntijuudessa kehittymisen jäsentäjänä. HOPSissa huomioidaan opiskelijan aiempi koulutuksen ja työkokemus. Opiskelu toteutuu tietopainotteisena lähiopiskeluna oppilaitoksella sekä työyhteisössä tapahtuvaa käytännön opiskeluna. Työssä oppimisen/etäopiskelun tavoitteena on, että oppija syventää lähiopetuksessa esille tulleita aihealueita oman HOPSinsa, työkokemuksensa ja urasuunnitelmansa mukaisesti. Kaikki suoritettavat opinto- ja toimintakokonaisuudet arvioidaan. (www.edu.fi/info/oppisopimus/index2.html.)

Coaching-koulutuksessa opiskelu koostuu kahdestatoista (12) lähiopiskelupäivästä ja opiskelijan omassa työyksikössä toteutuvista työssä oppimisen jaksoista.

Lähiopiskelupäivät ovat kestoaltaan yksi- tai kaksipäiväisiä ja yksi opiskelupäivä on kahdeksantuntinen. Lähiopiskelun jaksoilla käsitellään luento-opiskeluna ja pienryhmätyöskentelynä käytännön työelämässä tarvittavia teoreettisia tietoja ja taitoja. Työssä oppimisen tukemiseksi opiskelijalle annetaan teoriaopintojen yhteydessä etätehtäviä. Niiden kautta työssä oppimisen jaksoilla opiskelija syventää ja soveltaa itsenäisesti tietopuolisia opintoja. Tutorin/työpaikkakouluttajan kanssa opiskelija keskustelee aihekokonaisuuksista ja pohtii niitä sekä arvioi omaa oppimistaan. Työpaikkaohjaaja suorittaa työssä oppimisjakson arvioinnin oppisopimuskeskuksen lomakkeita apuna käyttäen.

Lisäksi opiskelija tekee tietopuolisiin opintoihin liittyvän kehittämistehtävän (liite 7), jonka avulla hän vahvistaa erityisesti ammatillista osaamistaan coachina toimiessaan. Kehittämistehtävää opiskelija tekee koko koulutuksen ajan ja sen tulee olla valmis opiskelun päätyttyä. Kehittämistehtävään opiskelija sisällyttää myös oman oppimisensa arvioinnin. Lopullisen arvioinnin kehittämistehtävästä antaa tietopuolisista opinnoista vastaava opettaja. Etätehtävät ja kehittämistehtävä toteutetaan Verkkosalkku- oppimisympäristössä (virtuaalinen oppimisympäristö). Verkkosalkku- oppimisympäristönä mahdollistaa myös opiskelijoiden vertaisarvioinnin ja opiskelun ohjauksen.

6 POHDINTA

Neuropsykiatriset erityisvaikeudet ovat huomattava kansanterveydellinen ja kansantaloudellinen haaste. Hoitamattomana ADHD ja muut neurologisen kehityksen häiriöt aiheuttavaa merkittävää inhimillistä kärsimystä ja taloudellista taakkaa sekä yksilölle itselleen että yhteiskunnalle. (Henttonen, Kangas, Leimu & Palomäki 2004.) Coaching on yksi tukitoimi, jonka avulla yksilön syrjäytymiskierrettä voidaan ehkäistä ja auttaa häntä selviytymään tuen turvin yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

Coaching tunnetaan vielä huonosti suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Siitä huolimatta monien kuntien sosiaali- ja terveystoimi, työvoimatoimistot ja vakuutusyhtiöt ovat lähteneet rahoittamaan coaching-toimintaa. Monet yksityiset ihmiset ostavat coaching-palveluita kokonaan omakustanteisesti. Coaching-palveluita tuottavat muutammat alan yksityiset yrittäjät sekä kolmannen sektorin toimijat lähinnä Etelä-Suomessa, Savossa ja Oulun seudulla. Toukokuussa 2006 perustettavan

Coaching-yhdistyksen tavoitteena on tehdä toimintaa tunnetuksi ja saada se myös KELA-korvauksen piiriin.

Coaching-toiminta edellyttää laaja-alaista ja monitieteistä näkemystä neuropsykiatrisista erityisvaikeuksista ja näihin vaikeuksiin liittyvien haasteiden kohtaamisesta. Savonia ammattikorkeakoulussa toteutuvassa Coaching-koulutuksessa on edustettuna lääketieteellinen, kuntoutuksellinen ja pedagoginen näkökulma. Koulutusta suunniteltaessa on hyödynnetty myös paikallisten toimijoiden tarpeet sekä kuultu neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien henkilöiden ja heidän omaistensa kokemuksia.

Coaching-koulutusta tarvitaan, koska sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden ammattilaisilta vaaditaan yhä enemmän erilaista asiakkaiden ohjaamiseen liittyvää osaamista ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden yksilöllisten elämäntilanteiden ymmärtämistä. Sosiodynaamisen ohjauksen malli sekä ratkaisukeskeinen ja ekokulttuurinen lähestymistapa tarjoavat käytännön työkaluja ohjaustyöhön. Hyvä ohjaus tuo asiakkaan elämään toivoa ja rohkaisua, se selkiinntää asioita ja auttaa ihmistä osallistumaan aktiivisesti sosiaaliseen elämään. Työote, jossa tunnustetaan asiakkaan oma asiantuntemus suhteessa hänen omaan tilanteeseensa ja omaan elämään palkitsee asiakkaan lisäksi myös työntekijän. (Mandelin 2006.)

Yksilö, jolla on ADHD tai jokin muu neuropsykiatrisen erityisvaikeus tarvitsee tukea läpi elämänsä. Vielä tänä päivänäkin nämä erityisvaikeudet jäävät liian usein tunnistamatta ja diagnosoimatta. Siten myös tarvittava hoito ja kuntoutus jäävät suunnittelematta. Meillä tarvittaisiinkin Ruotsin mallin mukaisesti neuropsykiatrisen poliklinikka kuhunkin yliopistosairaalaan (Tani, Nieminen –von Wendt, Lindberg & von Wendt 2004). Samoin perusterveydenhuollossa ja koulutoimessa työskentelevät ammattilaiset tarvitsisivat täydennyskoulutusta sekä työnohjaus- ja konsultaatiomahdollisuuksia työskennellessään neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien henkilöiden kanssa (Palomäki-Jägerroos 2003).

Koulupolulla pärjäämiseen erityistä tukea tarvitseva henkilö tarvitsee käytännön apua ja tukipalveluita. Coaching on tehokas tukimuoto, joka mahdollistaa erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle henkilökohtaisen tuen ja ohjauksen. Sen avulla voidaan vahvistaa yksilön koulu-, opiskelu- ja työelämävalmiuksia sekä lisätä

elämänhallintataitoja. Ilman coachingia erityistä tukea tarvitsen henkilön voi olla vaikea saada opinnot päätökseen, päästä työllistymispolun alkupäähän ja kasvaa yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi.

Coaching-toiminta sopisi hyvin ammatillisiin (erityis)oppilaitoksiin. Sitä onkin lähdetty kokeilemaan ainakin Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa (IJKK). Erityisoppilaiden määrän jatkuvasti kasvaessa myös muut ammatilliset oppilaitokset hyötyisivät coaching-toiminnasta.

LÄHTEET

Asikainen, M. 2005. Diagnosing specific language impairment. Väitös. Tampereen yliopisto. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6455-9.pdf>. Viitattu 24.2.2006.

Daavittila, O. & Mänty, T. 2001. Ammatillinen erityisopetus. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. WS Bookwell Oy: Juva.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. WSOY: Porvoo.

Henttonen, N., Kangas, R., Leimu, P. & Palomäki, T. 2004. AD/HD-tietoa päättäjille. ADHD-liitto ry, Verkkoprojekti. Kuopio. www.adhd-liito.fi/julkaisut.html. Viitattu 29.2.2006.

Katajainen, A., Lipponen, K. & Litovaara, A. 2005. Voimavarat käyttöön. Hyvää oloa ja onnellisuutta. Kustannus Oy Duodecim: Helsinki.

Kajanto, M. 2006. Kahden liitto. Vaikeat kielihäiriöt ja psyykkiset oireet käyvät usein käsi kädessä. Dysfasia 1, 8-10.

Korkeila, J. & Tani, P. 2005. Tarkkaavaisuushäiriö aikuisiässä. Duodecim 121(2), 153-159.

Kovanen, P. & Riitesuo, A. 2001. Arviointi ja suunnittelu varhaisvuosien erityiskasvatuksen osaprosessina. Teoksessa Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim) Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Atena kustannus: Juva.

Lehtinen, M. 2005. Dysfasian aiheuttavat tekijät eivät häviä – tukitoimia tarvitaan. Dysfasia 1, 4-6.

Mandelin, V. 2006. Sosiodynaaminen ohjaaminen ja itsereflektio ryhmäohjauksen välineenä. WtW VirpiMandelin.pdf. Viitattu 21.2.2006.

Michelsson, K., Miettinen, K., Saresma, U. ja Virtanen, P. 2003. AD/HD nuorilla ja aikuisilla. PS-kustannus: Jyväskylä.

Michelsson, K., Saresma, U., Valkama, K. ja Virtanen, P. 2004. MBD ja ADHD. Diagnosointi, kuntoutus ja sopeutuminen. PS-kustannus: Jyväskylä. 3., uudistettu painos.

Niemelä, A. & Räsänen, S. 2005. Neuropsykiatrinen kiireetön hoito. Käypä hoito-suositus. www.terveysportti.fi. Viitattu 13.2.2006.

Palomäki-Jägerroos, T. 2003. Terveystieteiden ja koulutoimen työntekijöiden valmiudet tunnistaa lapsen ja nuoren kehityksen erityisvaikeuksia sekä asiantuntijoiden ammatillisen tuen tarpeet. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Peavy, Vance R. 2004: Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Teoksessa Onnismaa J., Pasanen H. & Spangar T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. PS-kustannus: Jyväskylä.

Määttä, P. 1997. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Rantala, S_L., Asikainen, M. & Voutilainen, A. 2004. Puheen ja kielellisen kehityksen häiriöt. Teoksessa Sillanpää, M., Herrgård, E., Iivanainen, M., Koivikko, M. & Rantala, H. (toim) Lastenneurologia. Duodecim. Gummerus Oy: Jyväskylä.

Ratey, N.A. 2002. Life coaching for adult ADHD. Teoksessa Goldstein, S. & Ellison, A.T. (toim.) Clinician`s guide to adult ADHD. Assessment and intervention. Academic Press: USA.

Saarinen, A. 2001. Mitä dysfasia on?

http://personal.inet.fi/yhdistys/k_udysfasia/dysfasia.htm. Viitattu 28.2.2006.

Salmi, L. 2006. Ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa. www.ratkes.fi. Viitattu 10.2.2006.

Tani, P. 2001. Aspergerin oireyhtymä aikuispsykiatrian näkökulmasta. Erikoislääkäri 3:134-137.

Tani, P., Nieminen –von Wendt, T., Lindberg, T. & von Wendt, L. 2004. Aspergerin oireyhtymä aikuisiässä. Duodecim 120:693-698.

Vallikari, J. 2005. Arjenhallinnanopas. Autismi- ja Aspergerliitto ry: Helsinki.

Westerinen, H. 2005. Lääkärin käsikirja. <http://www.terveysportti.fi>. Viitattu 22.2.2006.

Zaccheo, D. 2003. Luennot ADHD-coach koulutus ja www-sivut www.coachingcentre.com. Viitattu 22.2.2006.

Painamattomat lähteet

www.kaapeli.fi/dysfasia/dysfasia.htm. Viitattu 28.2.2006.

www.kiippula.fi/akk/index. Viitattu 28.2.2006.

www.wdu.fi/info/oppisopimus/index2.html. Viitattu 13.2.2006.

www.savonia-amk.fi. Viitattu 15.2.2006.

www.stroke.fi/dysfasia.html. Viitattu 28.2.2006

www.finlex.fi. Viitattu 10.1.2006.

VETOOMUS ADHD-VALMENTAJAKOULUTUKSEN JA ADHD-VALMENNUKSEN LAADUN VARMISTAMISEKSI

ADHD-valmennus on ADHD-oireisille annettavaa tuki- ja ohjaustoimintaa. Siinä valmennettavalle opastetaan elämän- ja arjenhallinnan taitoja ja harjoitellaan uusia käyttäytymismalleja tavoitteellisella ohjausmenetelmällä. ADHD-valmennus tunnetaan myös nimillä ADHD-ohjaus ja ADHD-coaching.

ADHD-liitto katsoo tärkeäksi varmistaa Suomessa annettavan ADHD-valmentajakoulutuksen ja ADHD-valmennuksen laatu. Koulutusta järjestetään nykyisin jo useassa oppilaitoksessa ja koulutuskeskuksessa ympäri Suomen. ADHD-valmentajakoulutuksen yhtenäiseen laatuun ei ole kuitenkaan ADHD-liiton näkemyksen mukaan kiinnitetty riittävästi huomiota. Koulutuksen pääsykriteerit, sisältö, kesto ja koulutusmuoto saattavat vaihdella riippuen kouluttajatahosta. Näin ollen ADHD-valmentajien valmiudet toimia eri ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ADHD-henkilöiden ohjaajina voivat vaihdella suurestikin.

Toivottavaa on, että kouluttajalla itsellään on riittävä käytännön kokemus ADHD-valmennuksesta. Lisäksi ADHD-liitto toivoo Suomessa koulutusta antavien tahojen tiivistävän verkottumista keskenään tarkoituksena koulutuksen laadun varmistaminen, koulutustoiminnan yhtenäinen linjaus ja kokemusten vaihto.

Valmentajakoulutukseen hakijoiden pääsykriteereihin tulisi kiinnittää huomiota varmistaen samalla heidän perusvalmiutensa tavoitteelliseen ja haastavaan asiakastyöhön. Hakijoilta tulisi edellyttää vähintään 1) sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan opistoasteen tutkintoa tai 2) sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan kouluasteen tutkintoa ja riittävän pitkää käytännön työkokemusta koulutusta vastaavissa tehtävissä. Lisäksi on suositeltavaa, että hakija on työskennellyt jo aikaisemmin erityislasten, -nuorten tai –aikuisten kanssa.

Lisäksi ADHD-liitto katsoo, että valmentajakoulutuksen tulisi olla riittävän pitkäkestoista siten, että vähintään kuuden opintoviikon laajuinen koulutus jakaantuisi vähintään neljän kuukauden ajanjaksolle, jonka aikana koulutettavalla olisi mahdollisuus riittävästi prosessoida rooliaan valmentajana. Lisäksi koulutukseen tulisi sisältyä vähintään yksi käytännön valmennussuhde ADHD-lapseen, -nuoreen tai –aikuiseen. Asiakassuhdekriteerin täytyminen varmistaa sen, että ADHD-valmentajalla on konkreettinen käsitys valmennussuhteen käytännön toteuttamisesta.

Valmennustoiminnan laadun turvaamiseksi on tärkeää, että koulutuksessa saatuja valmiuksia ja taitoja käytetään käytännön valmennustoiminnassa mahdollisimman pian koulutuksen jälkeen. ADHD-valmentajalla tulee olla riittävän laaja ADHD-asantuntemus sekä laajalti henkilökohtaista tietoa, kokemusta ja erityisosaamista ihmissuhdetyöstä.

ADHD-liitto on tyytyväinen siihen, että ADHD-valmentajakoulutuksen käyneet henkilöt keskustelevat oman yhdistyksen perustamisesta tammikuussa 2006 Kuopiossa. Yhdistyksen perustaminen on toivon mukaan yksi toimenpide, jonka avulla ADHD-valmentajien ammattitaitoa ja osaamista voitaneen varmistaa. ADHD-liitto toivoo, että mahdollisesti perustettava yhdistys kokoaisi ja ylläpitäisi ajantasaista luetteloa eri puolilla Suomea ADHD-valmennusta antavista ammattihenkilöistä ja heidän taustakoulutuksistaan.

Helsingissä 21. marraskuuta 2005

Teija Jalande
puheenjohtaja

Antti Teirikko
varapuheenjohtaja

Seija Turtiainen
toiminnanjohtaja

COACH -koulutus

- AD/HD ja muut neuropsykiatriset erityisvaikeudet

Mitä coaching on?

Coachingin eli luotsauksen tehtävänä on vahvistaa neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien lasten, nuorten ja nuorten aikuisten elämän- ja arjenhallinnan valmiuksia, auttaa koulupolulla eteenpäin sekä tukea työelämään pääsyä ja siellä pysymistä. Coach toimii erityislapsen ja -nuoren henkilökohtaisena ohjaajana sekä koordinaattorina palveluverkostossa.

Tavoite ja sisältö

Koulutuksen tavoitteena on antaa perustietoa neuropsykiatrisista erityisvaikeuksista sekä syventää AD/HD- ja muiden neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien asiakkaiden parissa työskentelevien ammattilaisten valmiuksia toimia henkilökohtaisena coachina. Koulutuksessa osallistujat saavat käytännön työvälineitä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohtaamiseen arjessa, koulussa, opiskelussa ja työelämässä.

Kohderyhmä

Sosiaali- ja terveystoimen ammattilaiset sekä opetusalan henkilöstö, jotka tekevät työtä erityislapsen, -nuorten ja nuorten aikuisten parissa.

Koulutuksen kesto ja laajuus

Koulutus on 15 opintopisteen laajuinen ja se toteutetaan monimuoto-opiskeluna. Lähiopiskelu koostuu teoriaopinnoista (1-2 lähiopiskelu-päivää/kuukausi). Etäopiskelu toteutuu kunkin omassa työpaikassa, jossa opiskelijalla on nimetty työpaikkaohjaaja/tutor.

Opiskeluaika huhtikuu 2006 - maaliskuu 2007

Toteutus **Koulutuksen järjestäjä:** **Savon oppisopimuskeskus**
Savon koulutuskuntayhtymä

Tietopuolinen opetus: **Savonia-ammattikorkeakoulu**
Terveysala Kuopio

Koulutus toteutetaan oppisopimuskoulutuksena, joka pohjautuu opiskelijan, työnantajan ja oppisopimuskeskuksen tekemään sopimukseen.

Kouluttajat TtM, ADHD-coach Tuula Palomäki-Jägerroos ja muut asiantuntijaluennoitsijat

Lisätietoja Marketta Kujansivu, marketta.kujansivu@savonia-amk.fi
 tai puh. (017) 255 6420

Ilmoittautuminen

15.12.2005 mennessä
 Marjatta Ihalainen, marjatta.ihalainen@savonia-amk.fi
 tai puh. (017) 255 6409

TERVEYSALA KUOPIO

PL 1028 (Sairaalakatu 6-8), 70111 Kuopio
 Puh. (017) 255 6409, Faxi (017) 255 6422

**AMMATILLINEN
KASVU &
KEHITTYMINEN**
2op

**TOIMINTA-
YMPÄRISTÖJEN
KEHITTÄMISEN
OPINTOKOKONAI-
SUUS**
3op

**OHJAAMISEN
OPINTOKOKO-
NAISUUS**
10op

**Henkilökohtainen
opiskelusuunnitelma
HOPS (0.5op)**

**Ammatillinen kasvu ja
kehittyminen (1op)**

- työnohjaus
- konsultaatio
- jatkokoulutus
- eettisyys ammatillisessa toiminnassa
- kollegiaalisuus ammatillisessa toiminnassa

**Osaamisen vahvistaminen eri
toimintaympäristöissä
toimimiseen ja niiden
kehittämiseen yksilön
erityistarpeet huomioon
ottaen (1,5op)**

- Moniammatillinen yhteistyö ja verkostotyö
- Palvelujärjestelmä
- Lainsäädäntö
- Coachingia ohjaavat periaatteet ja normit

**Perustiedon vahvistaminen
neuropsykiatrisista
erityisvaikeuksista (1op)**

**Perustiedon vahvistaminen
yksilön terveestä kasvusta ja
kehityksestä (0,5op)**

**Osaamisen vahvistaminen
coachingissa (1op)**

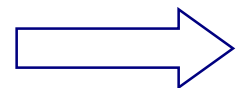
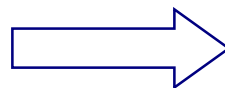
**Työssä oppiminen omassa
työpisteessä (2op)**

- tutor/
työpaikkaohjaaja mukana
opinnoissa

Oma coaching-suhde (4op)

- oman coachingin lähtökohdat
- coachingsuunnitelma
- coachingin arviointi

kehittämistehtävä omassa työyhteisössä (3op)

Yhteistoiminnalliset työskentelytavat

- ohjauskeskustelut
- pienryhmätyöskentely
- toiminnalliset menetelmät
- reflektiiviset käytänteet (pohdintaesseet, oppimispäiväkirja)
 - itsenäinen opiskelu HOPS-prosessin mukaisesti

**Verkko-opiskelu
Työssä oppiminen**

SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Terveysala, Kuopio

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Opiskelija _____

Koulutus _____

Aiempi koulutukseni (pohja-, ammatti-, lisäkoulutus ym.), työkokemukseni, harrastukseni ja muu vapaa-ajantoiminta

Osaamiseni suhteessa tähän koulutukseen, opiskeluun/oppimiseen ja ammattitaitovaatimukseen.

* Perehdy opetussuunnitelmaan; tarkastele ammattitaitovaatimuksia opintokokonaisuuksien näkökulmasta ja vertaa aikaisemmin hankkimaasi osaamista niihin. Tämän tehtyäsi sinulla on käsitys omista vahvuuksistasi, mahdollisuuksistasi ja henkilökohtaisista oppimistavoitteistasi.

A. Tee kaksi nelikenttäanalyysiä (tarkastele itseäsi oppijana ja työntekijänä)**Minä oppijana**

VAHVUUTENI OPPIJANA (missä olen hyvä, minkä osaan jne.)	HAASTEENI OPPIJANA (mitä en osaa, mikä minulle on vaikeaa oppijana jne.)
MAHDOLLISUUTENI OPPIJANA (minkälaisia mahdollisuuksia minussa ja elämässäni on oppijana)	UHAT OPPIJANA (mitkä asiat voivat estää, vaikeuttaa jne. oppimistani)

Minä COACH:na
(AD/HD ja muut neuropsykiatriset erityisvaikeudet)

VAHVUUTENI	HEIKKOUTENI
MAHDOLLISUUTENI	UHAT

Tavoitteeni koulutukselle (kehittämistehtävä)**Ajoitus ja suunnitelmani siitä, miten pyrin tavoitteisiini**

(Muun tarkastelun lisäksi tee suunnitelma opintojaksoittain, joista ilmenee esim. suoritus- ja arviointitavat sekä harjoittelu.)

Päiväys ja allekirjoitukset

____/____

____/____

opiskelija_____
ryhmävastaava

Liite 5.

Alustava ohjelma 3.3.2006/Tuula Palomäki-Jägerroos ja Marketta Kujansivu

COACHING – koulutus

- ADHD ja muut neuropsykiatriset erityisvaikeudet

Lähiopetuksen jaksot (yhteensä 12 päivää, 8 t/pvä)

Huhtikuu: 28.4.2006 (1)

Esittäytyminen, koulutuksen sisältö, virtuaaliseen oppimisympäristöön tutustuminen

- 8.15-9.45 Koulutuksen aloitus ja esittäytyminen
Koulutuksen esittely
Tuula Palomäki-Jägerroos, TtM, ADHD-coach
Sinikka Kilponen, oppisopimuskoordinaattori, Savon oppisopimuskeskus
Marketta Kujansivu, vastaava suunnittelija, Savonia AMK, terveysala
- 9.45-10.15 Kahvitauko
- 10.15-11.45 Verkkosalkkuun (virtuaalinen oppimisympäristö) tutustuminen
lehtori Aija Hietanen
- 11.45-12.15 Lounas
- 12.15-13.45 Verkkosalkku jatkuu
HOPS-työskentelyn aloittaminen
- 13.45-14.15 Kahvitauko
- 14.15-15.45 Mitä tarkoitetaan neuropsykiatrisilla erityisvaikeuksilla?
Mikä on diagnoosin merkitys?
Omaakohtaisia kokemuksia
Välitehtävien anto
Tuula Palomäki-Jägerroos

Huhtikuu: 29.4.2006 (2)

Coachingin teoreettinen viitekehys, asiakkaan tuen tarve elämänkaaren eri vaiheissa, oman ohjausprosessin käynnistäminen

- 8.15-9.45 Coachingin teoreettinen viitekehys
- 10.15-11.45 Coachingin ulottuvuudet ja haasteet
- 11.45-12.15 Lounas
- 12.15-13.45 Asiakkaan tuen tarpeet eri elämänvaiheissa
- 13.45-14.15 Kahvitauko
- 14.15-15.45 Oman coachauksen lähtökohdat

Etätehtävät 1. (ks erillinen ohje)

1. Kommentoiva referaatti yhdestä teoksesta ja artikkelista
2. Valitse työyhteisöstäsi omaan coachaukseen sopiva asiakas.
Mieti, kuinka asiakkaasi neuropsykiatriset vaikeudet näkyvät arjen toiminnassa.
Kuvaa asiakkaasi arjen vaikeuksia ja haasteita lyhyessä kirjallisessa tuotoksessasi.

Liite 5.

Alustava ohjelma 3.3.2006/Tuula Palomäki-Jägerroos ja Marketta Kujansivu

Toukokuu: 19.5.2006 (3)

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen/nuoren/nuoren aikuisen kohtaaminen (monitieteinen näkökulma)

- 8.15-9.45 Erityistä tukea tarvitsevan lapsen/nuoren/nuoren aikuisen tukitoimet arjessa
Tuula Palomäki-Jägerroos
- 9.45-11.45 Ed. teema jatkuu
Välitehtävien anto
- 11.45-12.15 Lounas
- 12.15-13.45 Asperger- lapsen/nuoren haasteet opinpolulla
Marko Kielinen, FT, projektipäällikkö TUKEA-projekti, Autismi- ja Aspergerliitto ry
- 13.45-14.15 Kahvitauko
- 14.15-15.45 Ed. teema jatkuu

Toukokuu: 20.5.2006 (4)

- 8.15-9.45 Neuropsykiatriset erityisvaikeudet – diagnosointi, hoito ja kuntoutus
Anita Puustjärvi, ylilääkäri, lastenpsykiatrian erikoislääkäri
- 9.45-10.15 Kahvitauko
- 10.15-11.45 Ed. teema jatkuu
- 11.45-12.15 Lounas
- 12.15-13.45 Yhteistyö perheen ja muun verkoston kanssa
- 13.45-14.15 Kahvi
- 14.15-15.45 Coachingin menetelmät

Etätehtävä 2. (ks erillinen ohje)

1. Tutustu ko. kohderyhmälle tuotettuun tiedotus-, ohjaus- ja opetusmateriaaliin ja pohdi coachingiin liittyviä haasteita käyttämäsi materiaalin pohjalta

2. Tutustu myös seuraaviin www-sivuihin

www.adhd-liitto.fi

www.adhd-center.com

www.adhd-aikuiset.org

www.autismiliitto.fi

www.tourette.fi

www.stroke.fi

Syyskuu: 8.9.2006 (5)

Coachauksen haasteet arjen työssä (tukitoimet arjessa), toiminnanohjauksen tukeminen

- 8.15-9.45 Coachingin haasteet arjen työssä
Tuula Palomäki-Jägerroos
- 9.45-10.15 Kahvitauko
- 10.15-11.45 Ed. teema jatkuu
- 11.45-12.15 Lounas
- 12.15-13.45 Toiminnanohjauksen tukeminen

Liite 5.

Alustava ohjelma 3.3.2006/Tuula Palomäki-Jägerroos ja Marketta Kujansivu

Tuula Palomäki-Jägerroos
13.45-14.15 Kahvi
14.15-15.45 Ed. teema jatkuu

Syyskuu: 9.9.2006 (6)

8.15-9.45 Toimintaterapian mahdollisuudet neuropsykiatrisissa erityisvaikeuksissa
Päivi Danner, toimintaterapeutti
9.45-10.15 Kahvitauko
10.15-11.45 Ed. teema jatkuu
11.45-12.15 Lounas
12.15-13.45 Käytännön työkalujen coachin arjen työhön
Päivi Danner, toimintaterapeutti
13.45-14.15 Kahvi
14.15-15.45 Ohjausprosessi oman asiakkaan kanssa
Etätehtävien anto
Tuula Palomäki-Jägerroos

Etätehtävä 3. (ks. erillinen ohje)

Oman ohjauksen lähtökohdat ja ohjausprosessin tutkiminen

Lokakuu: 13.10.2006 (7)

8.15-9.45 Voimavarasuuntautunut ADHD-valmennus
ADHD-valmentaja, psykiatrian sairaanhoitaja Kirsi Saukkola
9.45-10.15 Kahvitauko
10.15-11.45 Ed. teema jatkuu
11.45-12.15 Lounas
12.15-13.45 Käytännön harjoituksia ja työkalujen asiakkaan kohtaamiseen
ADHD-valmentaja, psykiatrian sairaanhoitaja Kirsi Saukkola
13.45-14.15 Kahvi
14.15-15.45 Asiakasuhde ADHD-henkilön ja coachin välillä
Kehittämistehtävän mindmap
Etätehtävien anto
Tuula Palomäki-Jägerroos

Etätehtävä 4. (ks. erillinen ohje)

Pohdi teemaa ”Minä ADHD-coachina”

Marraskuu: 10.11.2006 (8)

Omakohtaisia kokemuksia coachingista, työnohjaus & konsultaatio

8.15-9.45 Kokemuksia coachingista
Työnohjaus- ja konsultaatiopäivä omista asiakassuhteista
Tuula Palomäki-Jägerroos ja Marko Kielinen
9.45-10.15 Kahvitauko
10.15-11.45 Ed. teema jatkuu
11.45-12.15 Lounas
12.15-13.45 Ed. teema jatkuu

Liite 5.

Alustava ohjelma 3.3.2006/Tuula Palomäki-Jägerroos ja Marketta Kujansivu

- 13.45-14.15 Kahvi
14.15-15.45 Ed. teema jatkuu
Etätehtävien anto

Etätehtävä 5. (ks erillinen ohje)

Pohdi teemaa ”ADHD-henkilö ja hänen läheisensä palvelujärjestelmän viidakossa”

Tammikuu: 12.1.2007 (9)

Neuropsykiatriset erityisvaikeudet ja palvelujärjestelmän haasteet, Coachina toimiminen ja tuki arjen työssä

- 8.15-9.45 Neuropsykiatriset erityisvaikeudet – haaste palvelujärjestelmässä
Tuula Palomäki-Jägerroos
9.45-10.15 Kahvitauko
10.15-11.45 Neuropsykiatriset erityisvaikeudet – haaste palvelujärjestelmässä
Kuinka erikoissairaanhoidossa vastataan haasteeseen
Tuomo Puruskainen, kuntoutusohjaaja, KYS lastenkliniikka
11.45-12.15 Lounas
12.15-13.45 Coaching – jalkautuva tuki. Esimerkkejä käytännön työstä
Kirsi Ruutala, YTM, projektivastaava, Kielonsaaren ohjauspalvelut (SAVAS)
13.45-14.15 Kahvi
14.15-15.30 Ed. teema jatkuu
15.30-15.45 Etätehtävien anto
Tuula Palomäki-Jägerroos

Etätehtävä 6. (ks erillinen ohje)

Oman ohjausprosessin arviointi

Helmikuu: 9.2.2007 (10)

Coachina kasvaminen ja kehittyminen & ammatillinen tuki, eettisyys ja kollegiaalisuus ammatillisessa toiminnassa

- 8.15-9.45 Coachina kehittyminen ja ammatillisuus
Oman ohjausprosessin läpikäyminen ryhmässä
Tuula Palomäki-Jägerroos
9.45-10.15 Kahvitauko
10.15-11.45 Ed. teema jatkuu
11.45-12.15 Lounas
12.15-13.45 Omakohtaisia kokemukuksiani coachingista – hyväksi todetut käytännöt ja menetelmät arjen työssä
Helena Vaittinen, erityislastentarhanopettaja, ADHD-coach
13.45-14.15 Kahvi
14.15-15.30 Ed. teema jatkuu
15.30-15.45 Välitehtävien anto

Helmikuu: 10.2.2007 (11)

Kehittämistehtävien esittely, kokemusten vaihto coachingista

Liite 5.

Alustava ohjelma 3.3.2006/Tuula Palomäki-Jägerroos ja Marketta Kujansivu

- 8.15-9.45 Kehittämistehtävien esittely
Tuula Palomäki-Jägerroos
9.45-10.15 Kahvitauko
10.15-11.45 Ed. teema jatkuu
11.45-12.15 Lounas
12.15-13.45 Ed. teema jatkuu
13.45-14.15 Kahvi
14.15-15.45 Ed. teema jatkuu
Etätehtävien anto

Etätehtävä 7. (ks erillinen ohje)

Oman oppimisprosessin arviointi ja kurssipalaute, tulevaisuuteen suuntautuminen

Maaliskuu: 23.3.2007 (12)

Koulutuksen päätös, todistukset ja tulevaisuuteen suuntautuminen

- 8.15-9.45 Koulutuksen reflektointi ja arviointi
Tuula Palomäki-Jägerroos
9.45-10.15 Kahvitauko
10.15-11.45 Coach-yhdistyksen puheenvuoro
Coach-yhdistyksen pj/sihteeri
11.45-12.15 Lounas
12.15-14.15 Koulutuksen päätös
Kuopion oppisopimuskeskuksen edustaja
Marketta Kujansivu, Savonia AMK
Tuula Palomäki-Jägerroos
13.45-15.45 Kahvi

COACHING – koulutus

- AD/HD ja muut neuropsykiatriset erityisvaikeudet

KOULUTUKSEN ETÄTEHTÄVÄT

Tehtävä 1

Kommentoiva referaatti jommastakummasta teoksesta.

Peilaa tekstiä oman työsi ja työkokemuksesi kautta.

Lukiessasi kirjaa ylös myös kysymyksiä, joita voit esittää seuraavassa tapaamisessa erikoislääkäri Anita Puustjärvelle ja fil.tri Marko Kieliselle.

Michelsson, K., Saresma, U., Valkama, K. & Virtanen, P. 2004. MBD ja ADHD. Diagnosointi, kuntoutus ja sopeutuminen. PS-kustannus.

tai

Michelsson, K. 2002. AD/HD ja siihen liittyvät liitännäisoireet. ADHD-keskus.

tai

Lehtokoski, A. 2004. Aikuisen ADHD ja aivojen arvoitus. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

tai

Attwood, T. 2006. Aspergerin oireyhtymä. Haukkarannan koulu, Jyväskylä.

sekä

Pihko, H. Levottomat ADHD-lapset kaipaavat monenlaista tukea. Helsingin Sanomat 15.8.2005.

Tehtävä 2

Pohdi erityistä tukea tarvitsevan lapsen/nuoren/aikuisen kohtaamiseen liittyviä haasteita seuraavien oppaiden pohjalta. Valitse mielenkiintosi pohjalta kaksi opasta seuraavasta luettelosta.

Martikainen, A. & Savinainen, A-M. 2005. Kyllä me selviämme. Tietoa AD/HD-lapsen vanhemmille. Tutoria osk.

Lillqvist, O. & Pilhjerta, A. 2004. Vinkkejä ADHD-lapsen vanhemmille. ADHD-keskus.

Jokinen, K. & Ahtikari, K. 2004. AD/HD-opas koulunkäyntiavustajille. PS-kustannus.

Myllykoski, A-M., Melamies, N. & Kangas, S. (toim.). 2004. Itsenäistyvä nuori ja AD/HD. PS-kustannus.

Kielinen, M. 1999. Aspergerin syndrooma. Kouluikäisen Asperger-lapsen kasvun tukeminen. Autismiliitto ry.

Vallikari, J. 2005. Arjenhallinnanopas. Autismi- ja Aspergerliitto ry. Helsinki.

Lisäksi tutustu myös seuraaviin www-sivuihin

www.adhd-liitto.fi

www.adhd-center.com

www.adhd-aikuiset.org

www.autismiliitto.fi

www.tourette.fi

www.stroke.fi

Tehtävä 3

Mieti oman ohjauksesi lähtökohtia ja laadi alustava coaching-suunnitelma.

Työskentelyssäsi voit hyödyntää muun muassa seuraavia teoksia

Katajainen, A., Lipponen, K. & Litovaara, A. 2005. Voimavarat käyttöön. Gummerus kirjapaino Oy.

Saukkola, K. & Mannström-Mäkelä, L. 2006. ADHD-valmentajan käsikirja. (kirja ilmestyy keväällä 2006)

Saukkola, K. 2005. AD/HD-aikuisen kuntoutusopas. ADHD-liitto ry.

Muuta kirjallisuutta

Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1, Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus 2002. Onnismaa J., Pasanen H. & Spangar T. (toim.) PS-kustannus, Jyväskylä.

Peavy, Vance R. 2004. Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjaustyön käytäntö. Teoksessa Onnismaa J., Pasanen H. & Spangar T. (toim.). Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. PS-kustannus, Jyväskylä.

Tehtävä 4

Pohdi teemaa ”Minä coachina – haasteet arjen työssä”

Täsmennä omaa coaching-suunnitelmaasi oppimasi perusteella.

Halutessasi voit hyödyntää myös seuraavaa materiaalia

Saukkola, K. & Mannström-Mäkelä, L. 2006. ADHD-valmentajan käsikirja. (kirja ilmestyy keväällä 2006)

Saukkola, K. 2005. AD/HD-aikuisen kuntoutusopas. ADHD-liitto ry.

Tehtävä 5

Pohdi teemaa ”ADHD ja hänen läheisensä palvelujärjestelmän viidakossa” seuraavien teosten pohjalta.

Heimonen, A., Himanen, P. & Virkkunen, K. 2005. Palvelulabyrintin lukko aukeaa. Etelä-Savon ADHD-, autismi- ja dysfasiayhdistys ry.

Henttonen, N., Kangas, R., Leimu, P. & Palomäki, T. ADHD-tietoa päättäjille. ADHD-liitto ry.

Jääskeläinen, J., Kirsilä, M. & Lonka, V. 2005. Avain palveluiden labyrinttiin. Tietopaketti autististen, dysfaattisten ja ADHD-lasten vanhemmille. Etelä-Savon ADHD-, autismi- ja dysfasia yhdistys ry.

Pukki, H. & Vintturi, M. 2002. Sosiaaliturvaopas Asperger-aikuisille. Hakapaino Oy. Helsinki.

Tutustu myös lainsäädäntöön osoitteessa www.finlex.fi

Lasten päivähoitolaki 36/1973

Lastensuojelulaki 683/1983

Perusopetuslaki 628/1998 ja perusopetusasetus 852/1999

Vammaispalvelulaki 380/1997

Asiakaslaki 812/2000

Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003

Henkilötietolaki 523/1999

Lukiolaki 629/1998

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 ja asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/1998

laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/1998 ja asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/1998

Tehtävä 6

Oman ohjausprosessin arviointi

Tehtävä 7

Oman oppimisprosessin arviointi ja kurssipalaute, tulevaisuuteen suuntautuminen

KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

Kehittämistehtävän laajuus on 3 op.

Osaamistavoitteet

Kehittämistehtävän tavoitteena on, että opiskelija vahvistaa neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavien henkilöiden kohtaamiseen ja ohjaamiseen liittyvää osaamista. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija saa valmiuksia rakentaa omaa käyttöteoriaansa, jossa yhdistyy teoreettinen ja käytännöllinen tieto. Näin opiskelijan ammatillinen osaaminen syventyy ja hänen työelämään palvelevat kehittämistaitonsa vahvistuvat. Samalla kehittämistehtävä tukee koko työyhteisön kehittymistä.

Sisältö

Kehittämistehtävä voi olla toteuttamistavaltaan toiminnallinen tai kirjallinen työ, pienimuotoinen selvitys tai muu vastaava. Tehtävään liittyy kuitenkin aina myös kirjallinen osuus.

Kehittämistehtävän toteuttaminen edellyttää opiskelijalta aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta, itsenäisyyttä ja itseohjautuvuutta sekä vastuun kantamista omasta ja mahdollisen työparin/pienryhmän työskentelystä.

Opiskelutavat

Kehittämistehtäväprosessi käynnistyy HOPS-työskentelyn yhteydessä. Prosessin edistymistä tukevat yksilö- ja ryhmäohjaus sekä työpaikkaohjaajan antama tuki. Tarkoituksena on, että opiskelija suunnittelee ja toteuttaa koulutuksen etätehtävät siten, että ne palvelevat myös kehittämistehtävää. Kehittämistehtävä tehdään mielellään pari-/pienryhmätyönä, mutta se on mahdollista suorittaa myös yksilötehtävänä. Kehittämistehtävä tehdään tiiviissä yhteydessä työelämän kanssa.

Arviointiaineisto

Kehittämistehtävää arvioitaessa ei arvioida pelkästään lopputulosta, vaan koko oppimisprosessia. Siten arvioinnin kohteena on kehittämistehtävän suunnitelma, tehtävän toteutus ja raportointi sekä kehitystehtävään liittyvä työskentely lähiopetusjaksoilla ja Verkkosalkussa (virtuaalisessa oppimisympäristössä).

Arviointiasteikko

Kehittämistehtävään liittyy opiskelijan itsensä antama arvio työstään, vertaisarviointi sekä opettajan antama numeerinen arviointi (1-5/hylätty).